

BASEL CONVENTION
REGIONAL CENTER - TEHRAN

باسمه تعالی

قوانین و مقررات ملی مدیریت پسماند

مسعود رضائی

دیماه ۱۴۰۱

فهرست مطالب

چارچوب کلی قوانین و مقررات محیط زیست

برنامه ششم توسعه و مدیریت پسماند

قانون مدیریت پسماندها (نقطه عطف)

آئین‌نامه‌های اجرایی مدیریت پسماندها

امتداد مسئولیت تولیدکننده

ضوابط و دستورالعمل‌های مدیریت پسماند

“

چارچوب کلی قوانین و مقررات محیط زیست

قوانین و مقررات محیط زیست در سطح ملی

قانون اساسی

سیاستهای کلی نظام

قوانین دائمی

قوانین برنامه ای

قوانین بودجه

آئین نامه های اجرایی

دستورالعملها و ضوابط

رهبری - مجمع
تشخیص

مجلس شورای
اسلامی - دولت

مجمع تشخیص،
دولت به مجلس

هیأت دولت

وزارتخانه ای

قانون اساسی

اصل ۵۰- در جمهوری اسلامی، حفاظت محیط زیست که نسل امروز و نسل های بعد باید در آن حیات اجتماعی رو به رشدی داشته باشند، وظیفه عمومی تلقی می گردد. از این رو فعالیت های اقتصادی و غیر آن که با آلودگی محیط زیست یا تخریب غیرقابل جبران آن ملازمه پیدا کند، ممنوع است.

سیاست‌های کلی محیط زیست

1. پایش مستمر و کنترل منابع و عوامل آلاینده‌ی هوا، آب، خاک، آلودگی‌های صوتی، امواج و اشعه‌های مخرب و تغییرات نامساعد اقلیم ...
2. گسترش اقتصاد سبز با تأکید بر:
 - ✓ صنعت کم‌کربن، استفاده از انرژی‌های پاک، محصولات کشاورزی سالم و ارگانیک و مدیریت پسماندها و پساب‌ها با بهره‌گیری از ظرفیت‌ها و توانمندی‌های اقتصادی، اجتماعی، طبیعی و زیست‌محیطی.
 - ✓ اصلاح الگوی تولید در بخش‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی و بهینه‌سازی الگوی مصرف آب، منابع، غذا، مواد و انرژی به‌ویژه ترویج مواد سوختی سازگار با محیط زیست.
 - ✓ توسعه‌ی حمل و نقل عمومی سبز و غیرفسیلی از جمله برقی و افزایش حمل و نقل همگانی به‌ویژه در کلان‌شهرها.

قوانین دائمی محیط زیستی کشور

- قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست: (مصوبه ۱۳۵۳ / ۳ / ۲۸ و اصلاحیه ۱۳۷۱ / ۸ / ۲۴)
- قانون شکار و صید (مصوب ۱۳۴۶ / ۳ / ۱۶) (با اصلاحات مصوب ۱۳۵۳ / ۱۰ / ۳۰ و ۱۳۷۵ / ۹ / ۲۵)
- قانون توزیع عادلانه آب مصوب ۱۳۶۱.۱۲.۱۶
- قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا (مصوب ۱۳۷۴ / ۰۳ / ۰۲) - قانون هوای پاک ۱۳۹۶
- قانون مدیریت پسماندها (مصوب ۲۰ / ۲ / ۱۳۸۳)
- قانون حفاظت از خاک ۹۸ / ۰۳ / ۰۴
- قانون کمک به ساماندهی پسماندهای عادی با مشارکت بخش غیردولتی ۹۹ / ۰۲ / ۱۳

“

برنامه ششم توسعه و پسماند

قوانین برنامه ای محیط زیستی کشور

ماده ۳۸ -

ث- نظارت بر اجرای طرحهای جامع مدیریت پسماند به ویژه در سواحل دریاها، رودخانهها، جنگلها و دشتهای حاشیه تالابها و مدیریت سالانه حداقل

بیست درصد (۲۰٪) از حجم پسماندهای موجود با روش مناسب

ص- فراهم کردن منابع ارزی و ریالی لازم جهت تبدیل **پسماند به کود یا انرژی** برای

شهرهای مختلف در طول اجرای قانون برنامه با همکاری بخش خصوصی و شهرداریها

قوانین برنامه ای محیط زیستی کشور

ماده ۳۸-

ز- اجرای برنامه مدیریت سبز شامل مدیریت مصرف انرژی، آب، مواد اولیه، تجهیزات و کاغذ، کاهش مواد جامد زائد و بازیافت آنها در ساختمانها و وسائط نقلیه، در کلیه دستگاههای اجرائی و مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی در چهارچوب قوانین مربوطه

تبصره- آییننامه اجرائی این بند به پیشنهاد مشترک وزارت نیرو و سازمان حفاظت محیط زیست به تصویب هیأت وزیران می رسد.

“

قانون مدیریت پسماندها

نقطه عطف!

تاریخچه مدیریت پسماند در ایران

قانون بلديه

۱۲۸۳

قانون تأسيس
شهرداریها

۱۳۳۴

ايجاد مراکز
بازيافت زباله در
شهرهای بزرگ

۱۳۶۰ - ۱۳۷۰

ايجاد سازمان
بازيافت و تبديل
مواد در شهر تهران

۱۳۷۰

قانون مدیریت
پسماندها

۱۳۸۳

تعریف پسماند

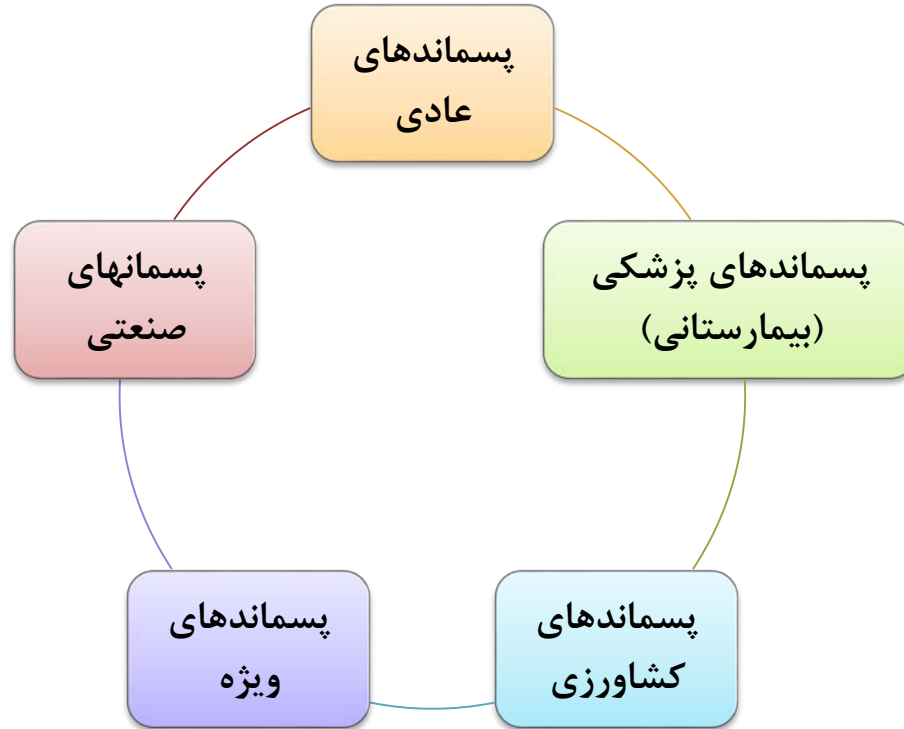
به مواد جامد ، مایع و گاز (غیر از فاضلاب) گفته می شود که به طور مستقیم یا غیر مستقیم حاصل از فعالیت انسان بوده و از تولید کننده زائد تلقی می شود.

ماده ۲
قانون مدیریت
پسماند

هر ماده یا شیئی است که دارنده آن را دور می اندازد یا قصد دارد یا ملزم به دور انداختن آن است

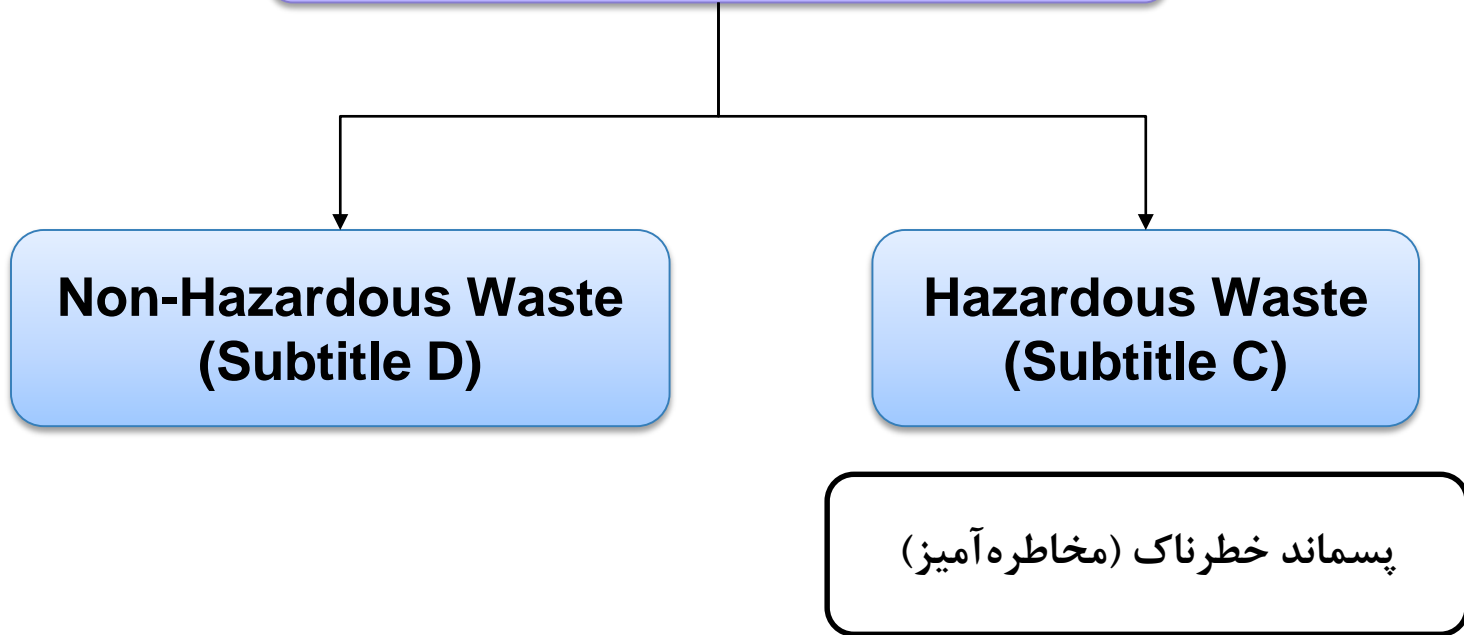
اتحادیه اروپا

دسته بندی پسماندها

ماده دو قانون مدیریت پسماندها

دسته بندی پسماندها

ایالات متحده آمریکا 1978 RCRA

پسماندهای عادی

پسماندهای عادی

به کلیه پسماندهایی گفته می‌شود که به صورت معمول از فعالیتهای روزمره انسانها در شهرها، روستاها و خارج از آنها تولید می‌شود از قبیل زباله‌های خانگی و نخاله‌های ساختمانی.

ماده ۲
قانون
مدیریت
پسماند

Municipal Solid Waste پسماندهای شهری

اقلام روزمره‌ای است که انسانها مصرف می‌کنند و سپس دور می‌ریزند و در خانه‌ها، مدارس و مشاغل تولید می‌شود.

EPA آمریکا

پسماندهای ویژه

به کلیه پسماندهایی گفته می‌شود که به دلیل بالا بودن حداقل یکی از خواص خطرناک از قبیل سمیت، بیماری‌زایی، قابلیت انفجار یا اشتعال، خوردگی و مشابه آن به‌مراقبت ویژه نیاز داشته باشد. آن دسته از پسماندهای پزشکی و نیز بخشی از پسماندهای عادی، صنعتی، کشاورزی که نیاز به مدیریت خاص دارند جزء پسماندهای ویژه محسوب می‌شوند.

ماده ۲
قانون
مدیریت
پسماند

پسماند با خواصی است که آن را خطرناک می‌کند یا می‌تواند اثرات مضر بر سلامت انسان یا محیط زیست داشته باشد.

RCRA
آمریکا

پسماندهای ویژه

تبصره ۱ - پسماندهای پزشکی و نیز بخشی از پسماندهای عادی، صنعتی و کشاورزی که نیاز به مدیریت خاص دارند، جزو پسماندهای ویژه محسوب می‌شوند.

تبصره ۲ - فهرست پسماندهای ویژه از طرف سازمان، با همکاری دستگاههای ذی‌ربط تعیین و به تصویب شورای عالی حفاظت محیط زیست خواهد رسید.

ماده ۲
قانون
مدیریت
پسماند

تولیدکنندگان آن دسته از پسماندهایی که دارای یکی از ویژگی‌های پسماندهای ویژه نیز می‌باشند، موظفند با بهینه‌سازی فرآیند و بازیابی، پسماندهای خود را به حداقل برسانند و در مواردی که حدود مجاز در آیین‌نامه اجرایی این قانون پیش‌بینی شده است، در حد مجاز نگهدارند.

ماده ۱۵
قانون
مدیریت
پسماند

پسماندهای پزشکی

به کلیه پسماندهای عفونی و زیان آور ناشی از بیمارستانها، مراکز بهداشتی، درمانی، آزمایشگاههای تشخیص طبی و سایر مراکز مشابه گفته می‌شود. سایر پسماندهای خطرناک بیمارستانی از شمول این تعریف خارج است.

ماده ۲
قانون مدیریت
پسماند

ماده ۱۳ - مخلوط کردن پسماندهای پزشکی با سایر پسماندها و تخلیه و پخش آنها در محیط و یا فروش، استفاده و بازیافت این نوع پسماندها ممنوع است.

ماده ۱۳
قانون مدیریت
پسماند

پسماندهای تولید شده توسط فعالیتهای مراقبت بهداشتی، از سوزنها و سرنگ‌های استفاده شده تا پانسمان‌های آلوده، اعضای بدن، نمونه‌های تشخیصی، خون، مواد شیمیایی، داروها، دستگاه‌های پزشکی و مواد رادیواکتیو.

سازمان
بهداشت
جهانی

پسماندهای کشاورزی

به پسماندهای ناشی از فعالیتهای تولیدی در بخش کشاورزی گفته می‌شود از قبیل فضولات، لاشه حیوانات (دام، طیور و آبزیان) محصولات کشاورزی فاسد یا غیر قابل مصرف.

پسماندهای صنعتی

به کلیه پسماندهای ناشی از فعالیتهای صنعتی و معدنی و پسماندهای پالایشگاهی صنایع گاز، نفت و پتروشیمی و نیروگاهی و امثال آن گفته می‌شود از قبیل براده‌ها، سرریزها و لجن‌های صنعتی.

مسئولیت مدیریت پسماندها با کیست؟

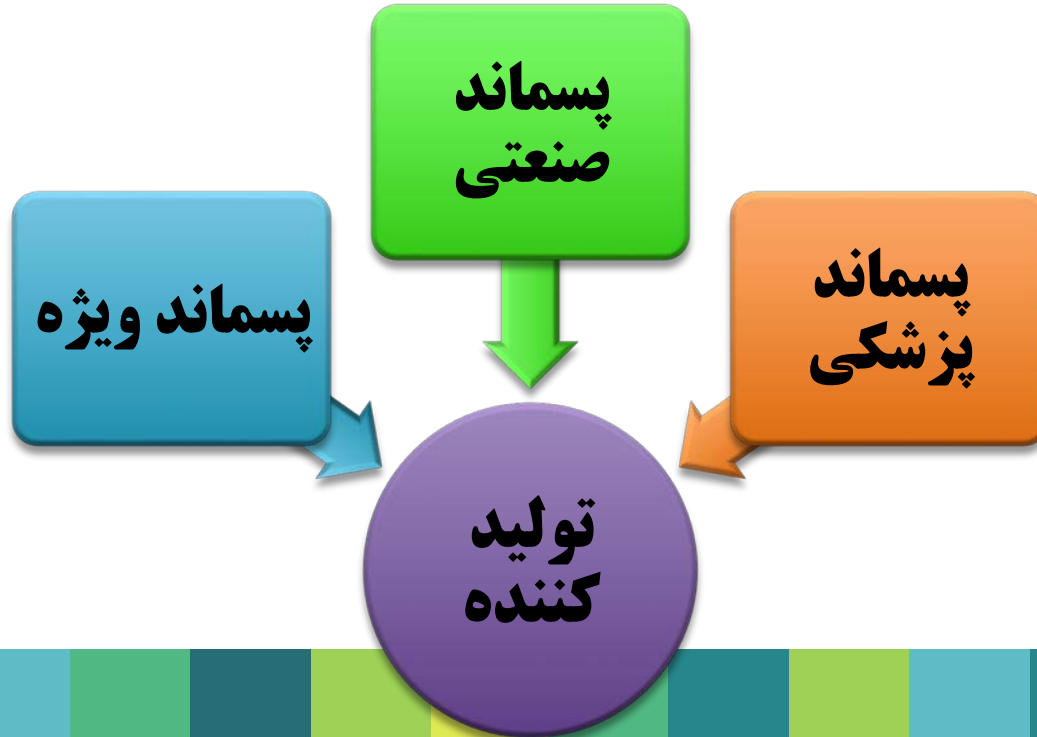
مدیریت اجرایی پسماند (بند ج ماده دو قانون مدیریت پسماندها):

ج- مدیریت اجرایی پسماند : شخصیت حقیقی یا حقوقی است که مسئول برنامه ریزی، ساماندهی و عملیات اجرایی مربوط به تولید، جمع آوری، ذخیره سازی، جداسازی، حمل و نقل، بازیافت، پردازش و دفع پسماندها و همچنین آموزش و اطلاع رسانی در این زمینه می باشد .

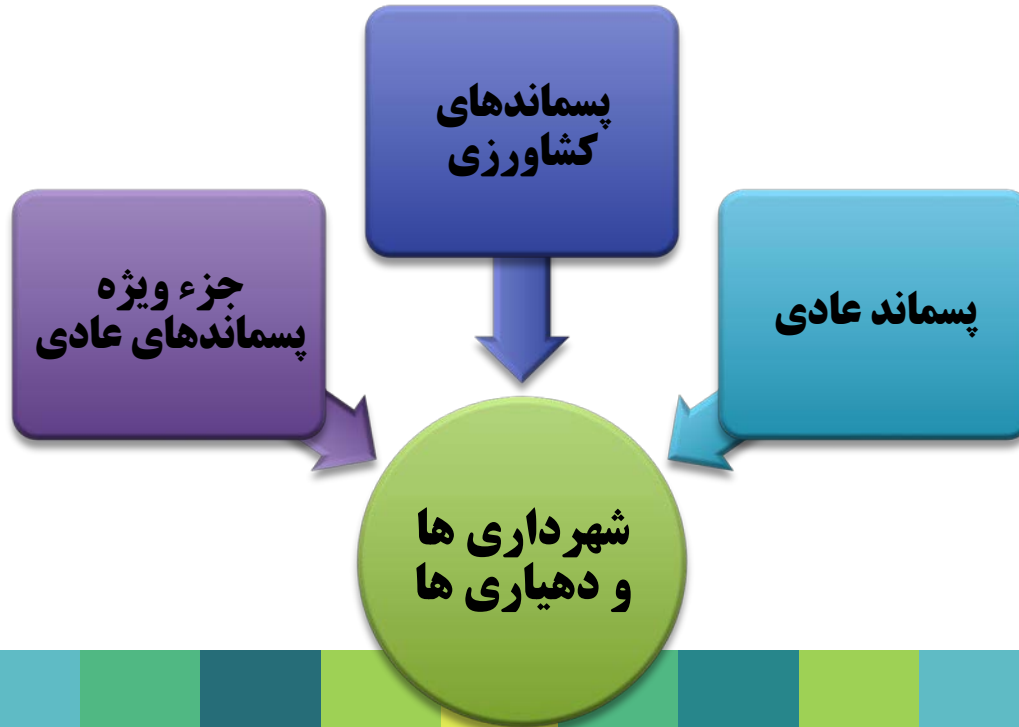
ماده ۷: مدیریت اجرایی پسماندها **غیر از صنعتی و ویژه** در شهرها و روستاها و حریم آنها به عهده شهرداری ها و دهیاری ها و در خارج از حوزه وظایف شهرداری ها و دهیاری ها به عهده بخشداری ها می باشد. **مدیریت اجرایی پسماندهای صنعتی و ویژه به عهده تولید کننده خواهد بود** . در صورت تبدیل آن به پسماند عادی به عهده شهرداری ها، دهیاری ها و بخشداری ها خواهد بود.

تبصره: مدیریت های اجرایی می توانند تمام یا بخشی از عملیات مربوط به جمع آوری، جداسازی و دفع پسماندها را به اشخاص حقیقی و حقوقی واگذار نمایند

مسئولیت مدیریت پسماند

مسئولیت مدیریت پسماند

آموزش مدیریت پسماندها

ماده ۶ - سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران و سایر رسانه‌هایی که نقش اطلاع‌رسانی دارند و همچنین دستگاه‌های آموزشی و فرهنگی موظفند جهت اطلاع‌رسانی و آموزش، جداسازی صحیح، جمع‌آوری و بازیافت پسماندها اقدام و باسازمانها و مسئولین مربوط همکاری نمایند.

تبصره - وزارتخانه‌های جهاد کشاورزی، صنایع و معادن، کشور و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به منظور کاهش پسماندهای کشاورزی، موظفند نسبت به اطلاع‌رسانی و آموزش روستائیان و تولیدکنندگان اقدام لازم را به عمل آورند.

نظارت بر مدیریت اجرایی بر عهده کیست؟

ماده ۱۱ - سازمان حفاظت محیط زیست موظف است با همکاری وزارتخانه‌های بهداشت، درمان و آموزش پزشکی (درمورد پسماندهای پزشکی)، صنایع و معادن، نیرو و نفت (درمورد پسماندهای صنعتی و معدنی)، جهاد کشاورزی (درمورد پسماندهای کشاورزی) ضوابط و روشهای مربوط به مدیریت اجرایی پسماندها را تدوین و در شورای عالی حفاظت محیط زیست به تصویب برساند. وزارتخانه‌های مذکور مسؤول نظارت بر اجرای ضوابط و روشهای مصوب هستند.

ماده ۲۳ - نظارت و مسؤولیت حسن اجرای این قانون برعهده سازمان حفاظت محیط زیست می‌باشد.

اخذ بهای مدیریت پسماند

ماده ۸- مدیریت اجرایی می تواند **هزینه های مدیریت پسماند** را از تولیدکننده پسماند با تعرفه ای که طبق دستورالعمل وزارت کشور توسط شوراهای اسلامی برحسب نوع پسماند تعیین می شود، دریافت نموده و فقط صرف هزینه های مدیریت پسماند نماید.

تفکیک از مبدأ پسماند

ماده ۹ - وزارت کشور با هماهنگی سازمان موظف است برنامه ریزی و تدابیر لازم برای **جداسازی پسماندهای عادی** را به عمل آورده و برنامه زمان بندی آن را تدوین نماید. مدیریت های اجرایی مندرج در ماده (۷) این قانون موظفند در چارچوب برنامه فوق و در **مهلتی** که در آیین نامه اجرایی این قانون پیش بینی می شود، کلیه پسماندهای عادی را به صورت تفکیک شده جمع آوری، بازیافت یا دفن نمایند.

ایجاد ساختار سازمانی

ماده ۱۰ - وزارت کشور موظف است در اجرای وظایف مندرج در این قانون ظرف مدت شش ماه پس از تصویب این قانون، نسبت به تهیه دستورالعمل تشکیلات و سامان‌دهی مدیریت اجرایی پسماندها در شهرداریها، دهیاریها و بخشداریها اقدام نماید.

بقیه دستگامها!؟

تعیین مکان دفن پسماند

ماده ۱۲ - محل‌های دفن پسماندها براساس ضوابط زیست‌محیطی توسط **وزارت کشور** با **هماهنگی سازمان و وزارت جهاد کشاورزی** تعیین خواهد شد.

تبصره ۱ - شورای عالی شهرسازی و معماری موظف است در طرح‌های ناحیه‌ای جامع، مناطق مناسبی را برای دفع پسماندها در نظر بگیرد.

تبصره ۲ - **وزارت کشور** موظف است اعتبارات، تسهیلات و امکانات لازم را جهت ایجاد و بهره‌برداری از محل‌های دفع پسماندها رأساً یا توسط بخش خصوصی فراهم نماید.

استانداردهای مدیریت پسماند

ماده ۳ - مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران موظف است با همکاری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سایر دستگاهها حسب مورد، **استاندارد** کیفیت و بهداشت محصولات و مواد بازیافتی و استفاده‌های مجاز آنها را تهیه نماید.

جرائم و مجازات‌ها

ماده ۱۶ - نگهداری، مخلوط کردن، جمع‌آوری، حمل و نقل، خرید و فروش، دفع، صدور و تخلیه پسماندها در محیط برطبق مقررات این قانون و آیین‌نامه اجرایی آن خواهد بود. در غیر این صورت اشخاص متخلف به حکم مراجع قضایی به **جزای نقدی** در بار اول برای پسماندهای عادی از پانصد هزار (۵۰۰ ۰۰۰) ریال تا یکصد میلیون (۱۰۰ ۰۰۰ ۰۰۰) ریال و برای سایر پسماندها از دو میلیون (۲ ۰۰۰ ۰۰۰) ریال تا یکصد میلیون (۱۰۰ ۰۰۰ ۰۰۰) ریال و در صورت تکرار، هر بار به دو برابر مجازات قبلی در این ماده محکوم می‌شوند.

متخلفین از **حکم ماده (۱۳)** به جزای نقدی از دو میلیون (۲ ۰۰۰ ۰۰۰) ریال تا یکصد میلیون (۱۰۰ ۰۰۰ ۰۰۰) ریال و در صورت تکرار به دو برابر حداکثر مجازات و در صورت تکرار مجدد هر بار به دو برابر مجازات بار قبل محکوم می‌شوند.

جرائم و مجازات‌ها

ماده ۱۹ - در تمام جرایم ارتكابی مذکور، مرجع قضایی مرتكبین را علاوه بر پرداخت جریمه به نفع صندوق دولت، به پرداخت خسارت به اشخاص و یا جبران خسارت وارده بنا به درخواست دستگاه مسؤؤل محكوم خواهد نمود.

ماده ۲۰ - خودروهای تخلیه‌کننده پسماند در اماکن غیرمجاز، علاوه بر مجازاتهای مذکور، به یک تا ده هفته توقیف محكوم خواهند شد.

تبصره - در صورتی که محل تخلیه، معابر عمومی، شهری و بین شهری باشد، به حد اکثر میزان توقیف محكوم می‌شوند.

کنوانسیون بازل

ماده ۱۴ - نقل و انتقال برون مرزی پسماندهای ویژه تابع مقررات **کنوانسیون بازل** و با نظارت مرجع ملی کنوانسیون خواهد بود. نقل و انتقال **درون مرزی** پسماندهای ویژه تابع آئین نامه اجرایی مصوب هیأت وزیران خواهد بود.

ماده ۱۷ - متخلفین از حکم ماده (۱۴) این قانون موظفند پسماندهای مشمول کنوانسیون بازل را به کشور مبدأ اعاده و یا در صورت امکان معدوم کردن در داخل تحت نظارت و طبق نظر سازمان (مرجع ملی کنوانسیون مذکور در ایران) با هزینه خود به نحو مناسب دفع نمایند. در غیر این صورت به مجازاتهای مقرر در ماده (۱۶) محکوم خواهند شد.

“

قوانین تکمیلی در حوزه مدیریت پسماند

قانون کمک به ساماندهی پسماندهای عادی با مشارکت بخش غیردولتی ۱۳۹۹/۰۲/۱۳

ماده ۱- به منظور تسهیل، تشویق و توجیه سرمایه گذاری بخش غیردولتی در ایجاد و بهره برداری از تأسیسات تبدیل پسماند عادی به انرژی از جمله زباله سوزی، گازی سازی، هاضم بی هوازی و گاز حاصل از محلهای دفن و ساماندهی پسماندهای عادی در کشور **نرخ خرید تضمینی برق** حاصل از تأسیسات تبدیل پسماند به انرژی با پیشنهاد وزیران نیرو و کشور و تصویب شورای اقتصاد تعیین می شود.

ماده ۲- دولت مجاز است در هر سال در بودجه سنواتی به ازای هر کیلووات ساعت برق مصرفی مازاد بر الگوی مصرف در قبوض مشترکان پرمصرف برق به استثنای مشترکان خانگی روستایی و چاههای کشاورزی دارای پروانه مجاز، درصدی از منابع موضوع ماده (۵) قانون حمایت از صنعت برق کشور مصوب ۱۳۹۴/۸/۱۰ را به عنوان **تعرفه پسماند** تعیین کند تا صرفاً برای خرید برق تولیدی از تأسیسات تبدیل پسماند به انرژی هزینه شود.

قانون کمک به ساماندهی پسماندهای عادی با مشارکت بخش غیردولتی

ماده ۳- شهرداری های حوزه تأسیسات تبدیل پسماند به انرژی موظفند در چهارچوب قانون مدیریت پسماندها مصوب ۱۳۸۳/۲/۲۰ با اصلاحات و الحاقات بعدی و سایر قوانین بخشی از منابع مالی لازم جهت سرمایه گذاری بخش غیردولتی در ایجاد و بهره برداری از تأسیسات مذکور را به عنوان «**هزینه ورودی متناسب با میزان پسماند تحویلی**» پرداخت کنند. در صورت عدم پرداخت اعتبارات تعهدشده توسط شهرداریها، دولت می تواند نسبت به پرداخت آن از محل منابع مالی پیش بینی شده برای همان شهرداری ها در قانون مالیات بر ارزش افزوده با تصویب شورای برنامه ریزی استان اقدام کند.

قانون کمک به ساماندهی پسماندهای عادی با مشارکت بخش غیردولتی

ماده ۴- سرمایه گذاری در ایجاد و بهره برداری از تأسیسات تبدیل پسماند به انرژی **معاف از پرداخت مالیات** می باشد. قراردادهای خرید تضمینی برق از تأسیسات مذکور و عوارض مندرج در ماده (۲) این قانون نیز مشمول این معافیت ها است.

ماده ۵ - به منظور کمک به اجرای دقیق فرآیند اصولی مدیریت پسماند، **مالیات مستقیم** کلیه فعالیت های مرتبط با مدیریت اجرائی پسماند شامل تفکیک از مبدأ، جمع آوری، پردازش، بازیافت، تولید انرژی و دفع با **نرخ صفر** محاسبه می شود.

قانون کمک به ساماندهی پسماندهای عادی با مشارکت بخش غیردولتی

ماده ۶ - تولیدکنندگان و واردکنندگان مواد اولیه، قطعات و کالاهایی که تمام یا قسمتی از آنها قابل بازیافت است، موظف به بازیافت پسماند حاصل از مواد و کالاهای خود هستند، در غیر این صورت موظفند **یک در هزار ارزش کالای** خود را در ابتدای زنجیره از طریق وزارت امور اقتصادی و دارایی به حساب متمرکز وجوه وزارت کشور نزد خزانه داری کل کشور واریز کنند. منابع وصولی در اختیار **وزارت کشور** قرار می گیرد تا پس از مبادله موافقتنامه با سازمان برنامه و بودجه کشور برای **بازیافت پسماندهای حاصل از کالاهای مزبور** (ایجاد تأسیسات منطقه ای تبدیل پسماند به مواد و انرژی) با اولویت مشارکت بخش خصوصی و با نظارت سازمان حفاظت محیط زیست مصرف شود.

ماده ۲۰ قانون هوای پاک

ماده ۲۰- انباشت پسماندهای بیمارستانی و صنعتی در معابر عمومی و فضای باز یا سوزاندن آنها و انباشتن پسماندهای خانگی و ساختمانی در معابر عمومی و فضای باز خارج از مکانهای تعیین شده توسط شهرداری‌ها و دهیاری‌ها یا سوزاندن آنها و همچنین سوزاندن بقایای گیاهی اراضی زراعی پس از برداشت محصول ممنوع بوده و متخلف حسب مورد به جزای نقدی **درجه شش موضوع ماده (۱۹) قانون مجازات اسلامی** محکوم می‌شود. وزارت جهاد کشاورزی مکلف است مفاد این ماده را به‌طریق مقتضی به اطلاع بهره‌برداران بخش کشاورزی، عشایری و منابع طبیعی برساند.

تبصره ۲- دولت و شهرداری‌ها موظفند **ظرف مدت سه سال** پس از ابلاغ این قانون برای شهرهای مختلف زمینه‌های تبدیل این پسماندها به انرژی یا کود را با کمک بخش خصوصی فراهم کنند.

تبصره ۳- در موارد استثنائی که آتش‌زدن نباتات یا بقایای گیاهی تنها راه دفع آفات و بیماری‌ها و آلودگی‌های گیاهی باشد، براساس شرایطی که توسط وزارت جهاد کشاورزی و با تأیید سازمان تدوین و ابلاغ می‌شود، اقدام می‌گردد..

